

Norsk Folkehjelp
Fagbevegelsens solidaritetsorganisasjon

Forbundet for ledelse og teknikk (FLT)

Sør-Afrika, minerydding i Bosnia-Hercegovina
og minehund | Rapport 2018–2022

SAMARBEID OM SOLIDARITET

Norsk Folkehjelp er stolt av og setter stor pris på samarbeidet med Forbundet for Ledelse og Teknikk (FLT). Vi har det samme verdigrunnlaget, og dette er viktig for å kunne nå de målene vi setter oss og for å motivere oss til å gjøre et godt arbeid.

I perioden 2018–2022 har bidraget fra FLT vært konsentrert om minerydding i Bosnia-Hercegovina, utdanning av minehunden Thelma ved Norsk Folkehjelps globale minehundsenter i Sarajevo (GTC), og støtte til våre solidaritetsprosjekter i Sør-Afrika.

Norsk Folkehjelp har ryddet miner og eksplosiver i Bosnia-Hercegovina siden 1996. Målet har i alle disse årene vært å frigjøre land slik at befolkningen kan bevege seg fritt og dyrke jorda uten risiko for liv og helse. Vi gir også opplæring i hvordan befolkningen best mulig kan overleve og unngå skader i områder der det er mistanke om at det ligger miner og klasebomber.

Totalt er over elleve millioner kvadratmeter land ryddet og tilbakeført til lokal-

samfunnene siden starten. At den bosniske befolkningen har tatt områdene i bruk umiddelbart etter at ryddingen er fullført, tyder på at de stoler på at Norsk Folkehjelp gjør et godt arbeid.

Minehundene fra GTC har blitt uunnværlig i mineryddingen. En hund kan finne eksplosiver 20 ganger raskere enn en manuell minerydder, og bidrar til at mange liv blir reddet. GTC er også sterkt engasjert i utviklingen av nye treningsmetoder og andre nyvinninger på feltet.

I Sør-Afrika er innsatsen særlig konsentrert om å støtte folk som er berørt av gruveindustrien og slumbeboere som har organisert seg for bedre levekår og verdige boligforhold. Landet ligger på verdenstoppen når det gjelder ulikhet og inntektsforskjeller, og dette eskalerte ytterligere under koronapandemien. Mange mistet levebrødet sitt da de ikke lenger kunne selge varer på gater og markeder, og selskaper og storbønder brukte pandemien som unnskyldning for å bryte lovene. Dette førte imidlertid også til at flere

lokalsamfunn mobiliserte for å forsvare landområdene sine.

Norsk Folkehjelps samarbeidspartnere gjør en stor innsats for en rettferdig fordeling av makt og ressurser. Takket være bidraget fra FLT er vi bedre rustet til å stå sammen med dem i denne kampen. Vi har også fått støtte fra flere av forbundets lokalavdelinger.

Tusen takk for støtten i perioden og for det gode samarbeidet!

Henriette Killi Westhrin
generalsekretær i Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, sanitet og redningstjeneste, humanitær mine- og eksplosivrydding og flyktning- og integreringsarbeid. Norsk Folkehjelp har rundt 13 200 medlemmer i Norge, og 2300 ansatte i 40 land.

NORSK FOLKEHJELP OG FLT

I perioden 2018–2022 har FLT støttet minerydding i Bosnia-Hercegovina, ansatt en minehund og bidratt til at Norsk Folkehjelps samarbeidspartnere i Sør-Afrika kan gjøre en stor innsats for å endre samfunnet og bedre folks kår.

Mange år etter krigen på nittitallet er miner og eksplosiver fremdeles et stort problem i Bosnia-Hercegovina. Gjennom sitt humanitære nedrustningsprogram gjør Norsk Folkehjelp en landsomfattende innsats for å frigi landområder som er utilgjengelige på grunn av miner og rester etter klaseammunisjon.

Målet er å redusere antallet anti-personellminer, klaseammunisjon og andre våpen slik at jorda igjen kan dyrkes, og at sivilbefolkningen kan ferdes trygt.

Minehunder er en nøkkelfaktor i arbeidet med å rydde land for miner og andre eksplosiver. Hundenes evne og pålitelighet når det gjelder å oppdage miner og rester

etter eksplosiver under ulike klimatiske forhold, grunnforhold og vegetasjon, har gjort dem til en uerstattelig operasjonell ressurs i Norsk Folkehjelps verktøykasse.

I 1992 var Norsk Folkehjelp en av de aller første utenlandske organisasjonene som etablerte seg med eget kontor i Sør-Afrika, etter invitasjon fra ANC. Våre samarbeidspartnere er sosiale bevegelser, sivilsamfunnsorganisasjoner og forskningsinstitutter. Mange av dem samarbeider tett med fagbevegelsen.

Målet er at organisasjonene gjennom samarbeid og utveksling skal øke sin påvirkning på myndighetene lokalt, nasjonalt og regionalt. De vil endre jordbrukspolitikken

slik at den tjener småbønders interesser, rette søkelyset mot kvinners rett til jord, og vise hvordan utvinningsindustrien får negative følger for bøndene. Partnerne jobber også med å øke kunnskapen om hvordan organisasjonene kan stille myndigheter til ansvar, og kreve åpenhet og informasjon.

Utgitt av: Norsk Folkehjelp
Trykk: LO Media
Layout og tilrettelegging: Kirsti Knudsen og Anne Vines
Foto: Tor Berglie, Morten Rakke og Norsk Folkehjelp

SIKRET RETTIGHETER FOR HUSHJELPER

Hushjelper i private hjem i Sør-Afrika har ikke blitt ansett som «ansatte» i loven om kompensasjon for yrkesskader og sykdommer (COIDA) av 1993. Følgelig har de og deres pårørende ikke hatt muligheter til å kreve kompensasjon for ulykker eller død som skjer på arbeidsplassen. Nå har påvirkningsarbeidet til Norsk Folkehjelps samarbeidspartner gitt resultater.

En avgjørelse i den sørafrikanske forfatningsdomstolen i november 2020 ga hushjelper rett til å kreve kompensasjon for yrkesskader, sykdom og død. I tillegg avgjorde retten at erstatningskrav med tilbakevirkende kraft kunne fremmes tilbake til 27. april 1994. Kravene måtte imidlertid fremmes før 19. november 2021, og dette ble et stort problem siden mange hushjelper og deres arbeidsgivere ikke fikk opplysninger om vilkårene i tide.

I 2021 leverte Norsk Folkehjelps samarbeidspartner SERI flere skriftlige og muntlige endringsforslag. De slo fast at tidsfristen for å stille tilbakevirkende erstatningskrav

var høyst problematisk. De gjennomførte kurs for juridiske assistenter om COIDA og hushjelpers rettigheter, og sammen med menneskerettighetsorganisasjonen Black Sash laget de et faktaark som skisserte ulike typer kompensasjon og hvordan hushjelpene kunne fremme krav om erstatning.

Det ble i tillegg laget en veiledning for arbeidsgivere, som er en gruppe det er utfordrende å holde øye med og håndheve regelverket overfor. SERI og fagforeninger som representerer hushjelpene deltok også i radio- og fjernsynsintervjuer.

PÅVIRKNINGSARBEID NYTTER

I november 2021 innkalte SERI til dialogmøte og paneldiskusjon om arbeidsforholdene for arbeidstakere i private hjem. Konferansen samlet 30 representanter fra myndigheter, arbeidsgiverorganisasjoner og fagforeninger for hushjelper. Møtet ble strømmet av rundt 72 000 mennesker.

Det endte med at den parlamentariske

porteføljekomiteen – som har ansvaret for å utvikle endringer i COID-loven – fulgte SERIs anbefalinger og fjernet tidsfristen for å stille erstatningskrav med tilbakevirkende kraft. I tillegg har påvirkningsarbeidet til SERI og organisasjonens partnere ført til at Arbeids- og kompensasjonsfondet har laget en opplysningskampanje om hushjelpers rettigheter, med plakater på flyplasser, drosjeholdeplasser og andre knutepunkter i townshipene.

SERI – Socio Economic Rights Institute – gir juridisk bistand til enkeltpersoner, lokalsamfunn og sosiale bevegelser for å fremme deres rettigheter og skape samfunnsendring.

Gjennom støtten fra FLT har Norsk Folkehjelps samarbeidspartner SERI fått gjennomslag for en lovendring som sikrer hushjelpenes rettigheter.

SØR-AFRIKA

Styreform: **Republikk**

Hovedstad: **Ingen konstitusjonelt fastsatt hovedstad. Pretoria (president-/regjering), Cape Town (parlamentet) og Bloemfontein (rettslig)**

Flateinnhold: **1 219 090 km²**

(Norge: 323 802 km²)

Folketall: **57,5 millioner**

Religion: **Kristne (86 %), tradisjonelle afrikanske religioner (5,4 %), andre (8,6 %)**

Språk: **11 offisielle språk, de tre største er zulu, xhosa og africaans**

BNP pr. innbygger: **11 5 USD**

(Norge 72 000 USD)

Forventet levealder: **65 år (Norge: 82 år)**

KAMPEN FOR Å PUSTE

En kvelende lukt fra forurensende utslipp av røyk, kjemikalier og støv ligger over nabolaget Phola i Mpumalanga-provinsen i Sør-Afrika. Innbyggerne her er hardt rammet av forurensingen fra gruvedrift og kullkraftverk, og de internasjonale gruveselskapene gjør lite for å bedre leveforholdene deres.

83 prosent av Sør-Afrikas kullproduksjon foregår i provinsen Mpumalanga, noe som har ført til flere tiår med forurensing og en dødelig luftkvalitet.

– Folk lider og dør sakte som følge av luftforurensingen i området, sier Millicent Shungube. Hun er prosjektkoordinator for Mining Affected Communities United in Action (MACUA) – en av Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner i landet.

De uformelle bosettingene i lokalsamfunnet Phola er omgitt av 15 gruver, men innbyggerne her drar ikke nytte av dem i form av arbeidsplasser. Folk lever i stor fattigdom og arbeidsløshet til tross for fagre løfter fra gruveselskapene om sysselsetting og lokal utvikling.

– Vi er opptatt av å lære opp kvinner og øke deres bevissthet om farene ved gruvedrift i lokalsamfunnet og hvilke rettigheter de har. Når gruveselskapene etablerer seg her, rådfører de seg med mennene og høvdingene, mens kvinnene er skjøvet ut på sidelinja og blir ikke hørt, sier Shungube.

FORURENSER VANNET

Nesten halvparten av den mest fruktbare jorda i Sør-Afrika ligger i Mpumalanga, og kvinnene er avhengig av å dyrke jorda og selge avlingene på markedene.

– Kvinnenes liv er sterkt berørt av gruveaktivitetene, forteller Millicent Shungube. – Gruveselskapene utnytter oss. De har lagt beslag på mye av jorda som vi trenger til å dyrke mat. Lufta, maten og vannet er forurenset av svoveldioksid, tungmetaller som kvikksølv og fine partikler som ødelegger lungene våre.

56 år gamle Khanyisa Nombewu forsørger familien – inkludert de to voksne barna sine – ved å selge grønnsaker hun dyrker selv på markedet.

– Alt har blitt så dyrt, forteller hun. – Mitt håp er at gruveselskapene snart begynner å ansette folk fra lokalsamfunnet, slik at barna mine som er arbeidsløse kan få seg jobb der.

Giftige gasser og tungmetaller kan ofte gi nevrologiske skader, noe det er mye av i

Forurensingen fra gruveindustrien ødelegger dyrkbar jord og forgifter maten og vannet befolkningen er avhengig av for å overleve.

Phola. 14 år gamle Zinhle Amanda Yika går i 9. klasse. Hun ønsker å hjelpe mennesker som er skadet av forurensingen.

– Jeg vil studere for å bli nevrolog, slik at jeg kan forske på bedre behandlingsmetoder for dem som er rammet av nevrologiske skader, sier hun.

PLUKKER SØPPEL

59 år gamle Anna Ntuli er helt alene i verden. Hun har mistet alle sine familiemedlemmer. Fordi hun er arbeids- og bostedsløs, må hun samle søppel for å overleve. Hun plukker resirkulerbare bokser og flasker som hun selger videre.

– Jeg ønsker at myndighetene griper inn slik at jeg kan flytte inn i en subsidiert bolig, sier hun.

Ved fotballbanen sitter 27 år gamle Teboho Willington Bulanga. Han begynte å røyke heroin da han var 17 år, og droppet ut av skolen.

– Fordi vi er omringet av gruver, blir

Arbeidsløsheten er stor blant de unge i Mpumalanga-provinsen. Gruveselskapene er ikke villig til å ansette ungdom, og mange unge ender opp som rusmisbrukere.

Hver gang det foretas sprengninger i kullgruven, blir befolkningen i Mpumalanga utsatt for høye drønn og støv som gir store helseplager.

vi hver dag utsatt for luftforurensing. Arbeidsløsheten rammer særlig de unge i området, sier han.

– Gruveselskapene er ikke villig til å gi oss en jobb. Mitt høyeste ønske er å få behandling for heroinavhengigheten slik at jeg kan få en ny start i livet.

Millicent Shungube er bekymret for at myndighetene gjør så lite for å bedre levekårene for innbyggerne i Mpumalanga. Hun er spesielt opptatt av å få unge mennesker til å engasjere seg i kampen for et bedre miljø.

– Vi må presse våre politikere til å satse på bærekraftig energi og grønn innovasjon,

og kunnskap om klima og klimaendringene må inn som pensum i skolene.

– Ungdommen gjennomskuer hykleriet når vår regjering lover å ta klimaendringene på alvor mens den stadig skyver på datoer for frister, noe som tydelig viser mangelen på engasjement, sier hun.

DAGLIGE SPRENGNINGER ØDELEGGER FOLKS HJEM

Hver dag blir lokalsamfunnet i Mpumalanga plaget av drønnene fra sprengninger i kullgruven som eies av det australske selskapet South32. Sprengningene ødelegger hus og innbo, og fører også til mentalt stress blant innbyggerne.

Selv om gruveselskapene er lovpålagt å varsle lokalsamfunnet før de sprenger, gjør de aldri det. Innbyggerne må anspent gå og vente på det neste drønnet.

Familien Mtembu består av mor Esther Agnes (43) og barna Mxolisi, Minhle, Zinhle Yika og Mbali. Huset deres har store skader etter eksplosjonene fra South32.

– Sprengningene får jorda til å riste, og støvet som driver gjennom husene gir oss store helseplager, sier Esther Agnes.

– Vi har sprekker i veggene, og taket lekker. Det elektriske anlegget er også ødelagt og farlig å bruke, men gruveselskapet er ikke villig til å reparere eller betale erstatning for skadene, forteller hun.

ANSVARSRASKRIVELSE

På grunn av det grønne skiftet har verdien til kullindustrien stupt i verdi, og South32 har derfor nå solgt sin gruvedrift i Sør-Afrika billig til et sørafrikansk selskap.

South32 skal ifølge salgavtalen fremdeles kunne ta ut profitt fram til 2024. Men det internasjonale gruveselskapet – med sine enorme ressurser og lange erfaring – overlater likevel ansvaret for å rydde opp og rehabilitere gruvesamfunnene til det sørafrikanske selskapet, som ikke har de ressursene som trengs, og som også vil være vanskeligere å holde ansvarlig. Dette medfører at befolkningen i Mpumalanga fortsatt må leve under uutholdelige forhold.

BIDRAR TIL Å OPPFYLLE BÆREKRAFTSMÅLENE

Norsk Folkehjelps mine- og nedrustningsprogram i Bosnia-Hercegovina ble etablert i 1996 for å avhjelpe det alvorlige humanitære behovet som oppsto etter den tre år lange krigen på Balkan. Målet er å gi landområdene tilbake til lokalsamfunnene slik at folk kan få tilgang til jorda og sikre levebrødet sitt igjen.

En studie utført av Geneva International Centre for Humanitarian Demining (GICHD), på forespørsel fra FNs utviklingsprogram (UNDP), viser at de mest framtrædende resultatene av mineryddingen i Bosnia-Hercegovina er direkte knyttet til FNs bærekraftsmål som omhandler fattigdom, matsikkerhet, bærekraftig landbruk, likestilling, bærekraftig økonomisk vekst, sysselsetting, inkluderende samfunn og bærekraftig bruk av jordas økosystemer.

Det anslås at 180 000 miner og eksplosive rester etter krig fremdeles ligger på bakken – en trussel mot både mennesker og husdyr. I årene etter krigen, fra 1996 til 2021, ble 1774 personer ofre for miner og eksplosiver.

620 mennesker er drept. 249 av ofrene – det vil si 14 prosent – er barn.

Eksplisivene befinner seg i 118 kommuner, og rammer 264 011 husholdninger i 1421 lokalsamfunn. 39 109 husholdninger er direkte truet. Eksplisivene har konsekvenser for 845 164 personer, og av dem er 132 803 personer direkte i faresonen.

MINEBEVISSTGJØRING

Norsk Folkehjelp har som mål å beskytte sivile mot eksplosive våpen. En viktig del av arbeidet er derfor å gi befolkningen opp-

læring i minebevisstgjøring (EORE). Opp-læringen foregår både på møter og gjennom offentlige medier som lokalradioer. I 2021 fikk 6806 personer opplæring i hvordan de skal opptre for å unngå å bli skadet eller drept av minene. 123 var personer med ned-satt funksjonsevne.

Etter hvert som internasjonale avtaler om stans i bruken av miner og klasevåpen kom på plass, har det også blitt en viktig del av Norsk Folkehjelps innsats å bistå myndighetene i arbeidet med å oppfylle sine forpliktelser.

BOSNIA-HERCEGOVINA

Offisielt navn: **Bosnia-Hercegovina**

Hovedstad: **Sarajevo**

Flateinnhold: **51 197 km²**

(Norge: 385 199 km²)

Folketall: **3,8 millioner**

Språk: **Bosnisk (offisielt 52,9 %), serbisk 30,8 % og kroatisk 14,6 %**

Religion: **Muslimske 50,7 %, ortodokse 30,7 %, katolikker 15,2 %**

Fødselsrate: **8,4 pr. 1000 (Norge 12,2)**

Gjennomsnittsalder: **43,3 år**

(Norge: 39,3 år)

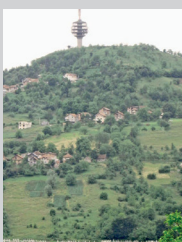
Forventet levealder: **78 år (Norge: 82 år)**

BNP pr. innbygger: **14 300 USD**

(Norge: 72 100 USD)

Kilde: CIA World Factbook

FLT har i perioden støttet Norsk Folkehjelps mineprogram i Bosnia-Hercegovina. Forbundet valgte også ut valpen Felta, men det viste seg dessverre at hun ikke er egnet som minehund.

NORSK FOLKEHJELPS GLOBALE MINEHUNDSENER (GTC)

Norsk Folkehjelp driver et oppdretts- og opplæringscenter for mine- og eksplosivsøkshunder i Sarajevo i Bosnia-Hercegovina. Senteret er ansett for å være det beste på sitt område. En av hundene fra senteret er Thelma, ansatt i FLT.

Minesøkshunder er en nøkkelkomponent i minearbeidet, spesielt for å utføre teknisk kartlegging og rydding av områder på en effektiv måte. Deres evne til å oppdage eksplosiver under varierte klimaforhold, grunnforhold og vegetasjon gjør dem til en uvurderlig del av Norsk Folkehjelps verktøykasse for mine- og eksplosivrydding. På kennelen ved GTC var det 46 hunder ved årsskiftet 2021–22, inkludert ni valper på fem måneder.

GTC har for tiden 18 ansatte, hovedsakelig rekruttert blant de lokalt ansatte i Norsk Folkehjelps mineryddingsprogram i Bosnia-Hercegovina, inkludert en teknisk seniorrådgiver, en senior hundetrener, seks hundetrenerne, seks kennelansatte, to administrasjonsansatte, en veterinær og en veterinærassistent.

ANSATTE MINEHUND I FORBUNDET

Da FLT bestemte seg for at de ville ansette en minehund, var det lille Felta som ble den utvalgte. Hun ble født 2. mars 2019, og fikk navnet sitt etter en navnekonkurranse blant forbundets medlemmer og tillitsvalgte.

Felta var som valp en veldig snill hund som ønsket mye kjærlighet og oppmerksomhet. Dessverre egnet hun seg ikke til å bli en minehund, og FLT fikk i stedet følge hunden Thelma. Hun ble bestod kvalifiseringen som minehund og ble ferdig utdannet søkshund i 2021. Hun er nå på oppdrag i Zimbabwe.

Thelma er en rask hund, og har et naturlig behov for holde seg i bevegelse. Hun er veldig vennlig, rolig, hardtarbeidende og lydig. FLT kan være stolt av minehunden de har i staben.

METODIKKEN

Oppdrett og utdanning av søkshunder – *Mine Detection Dogs* – er en langsiktig og kompleks prosess. GTCs valg av metode for opplæring av minehunder er derfor helt avgjørende. Graden av suksess er

Ved årsskiftet var det 46 hunder i kennelen på minehundsenderet i Sarajevo. Her er noen av de ni valpene som skal trenes opp til å bli gode søkshunder.

direkte relatert til den metodikken som brukes i opplæringsprogrammet. Fem sentrale prinsipper i Norsk Folkehjelps opplæringsmetodikk er:

1. Stimulering av jaktinstinkt.
2. Bruk av høyintensitets søk (med så høyt trykk i hundenes at de kan høre snusingen).
3. Maksimering av søkets vanskelighetsgrad.
4. Simulering av uforutsigbare søkescenarier.
5. Konsekvens i valg av hund og opplæring.

Trening av søkshunder er et område som stadig endres og forbedres. GTC er sterkt engasjert i utviklingen av nye treningsmetoder som har potensial til å forbedre sikkerhet, kvalitet og effektivitet ved bruk av minehunder.

For tiden er Norsk Folkehjelps minesøkshunder operative i mineprogrammer i Zimbabwe, Kambodsja, Irak og Bosnia-Hercegovina. I 2022 vil programmene i Angola, Laos og Thailand også ha minesøkshunder i sin operasjonelle verktøykasse.

Minehunden Thelma er nå ferdig utdannet og på oppdrag i Zimbabwe.

Da fire fra FLT besøkte hundesenteret i 2019, fikk de vite mye om metodene som blir brukt for å gjøre en leken valp til en fullbefaren minehund. Det var også lagt opp til besøk i minefelt. Her er (f.v.) Frode Ersfjord, Tor Berglie, Astor Larsen og Nina Henriksen på vei ut i felt.

ENGASJER DEG

Du kan støtte samarbeidsprosjektet mellom Forbundet for Ledelse og Teknikk og Norsk Folkehjelp ved å starte din egen innsamling. Bruk Vipps 10145 eller bruk kontonummer 9001 08 76000. Merk gjerne med FLT.

FÅ INFORMASJON

For mer informasjon om samarbeidet, kontakt:
Forbundet for Ledelse og Teknikk
v/Nina Henriksen, tlf.: 906 82 226/
nina.henriksen@flt.no eller Norsk Folkehjelp
v/Heidi Gulbrandsen Smerud, tlf.: 916 24 293/
heidis@npaid.org.

FØLG OSS

Facebook.com/folkehjelp
twitter.com/norskfolkehjelp
www.folkehjelp.no
Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO
Tlf.: 22 03 77 00